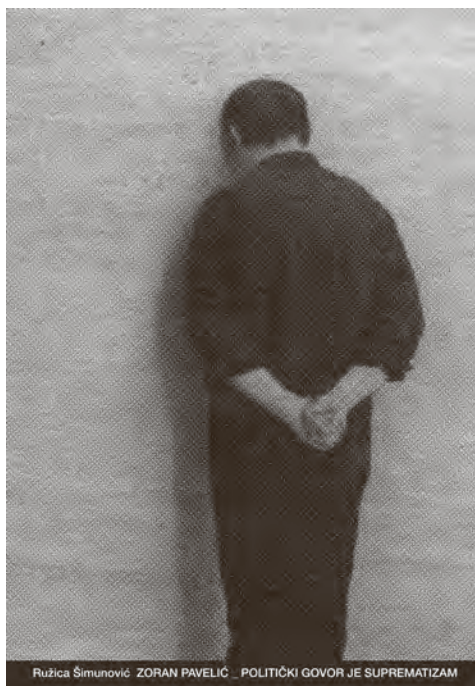

Sanja
Cvetnić

Politički govor je suprematizam

RUŽICA ŠIMUNOVIĆ, Zoran Pavelić *Politički govor je suprematizam* / *Political Speech is Suprematism*, Zagreb: Pleh, 2012., 182 str.
ISBN 928-953-57337-0-6

Ružica Šimunović ZORAN PAVELIĆ POLITIČKI GOVOR JE SUPREMATIZAM

Povjesničarima umjetnosti i likovnim kritičarima koji redovito i dugo prate događaje suvremenoga umjetničkoga života Zoran Pavelić (r. 1961.) poznat je kao konceptualni umjetnik koji u posljednja dva desetljeća subverzivnim taktikama ulazi u institucije ili na neobičnim mjestima oživljuje dijaloge s različitim pojavama u hrvatskoj i svjetskoj umjetnosti. Poznati su njegovi “umjetnički dijalozi” sa Josephom Beuysom (*Joseph Beuys u PM-u*, 2008.; *I like Madonna and Madonna likes me*, 2008.), Ivanom Kožarićem (*Signatura I.K.*, 2003.; *Kožarića uvećati*

200 puta, 2011.), Julijem Kniferom (*Snijeg Knifer*, 2004.-2005.; *Glas umjetnika J.K.*, 2007.), Željkom Jermanom (*Jermanov list* 2006.), Gorgonom (*Dugačko tijelo*, 2002.; *Kulmerove peći* 2004.) i brojnim drugim umjetnicima i skupinama 20. stoljeća, čija djela uvlači u vlastitu stvaralačku orbitu, odaje im počast i tako svoju suvremenost opliče s njihovom prošlošću u mreži nerazdruživih referenci. Od rodne Baranje – gdje je započeo javno izlagati (1984.) i prije odlaska u Zagreb na studij slikarstva na Akademiji likovnih umjetnosti, gdje je potom diplomirao u klasi akademika Đure Sedera (1998.) – do danas Zoran Pavelić skupio je velik i teško pregledan opus. Dokumentacija radova često bez materijalnih ostataka a tek s pokojim zvučnim ili fotografiskim zapisom, rijetko s predgovorom kustosa izložbe u pratećem katalogu ili likovnom kritikom u novinama, a najčešće bez toga, “nevidljive akcije” i performansi bez publike, teško je savladiv opus znatizeljnicima, koliko god bili zainteresirani za Pavelićev rad. Fragmentaran uvid u pojedine izložbe, performanse ili druge oblike umjetničkoga iskaza (*site-specific*, to jest instalacije zamišljene i ostvarene za određeno mjesto, intervencije, akcije) onemogućivao je do sada puno vrednovanje umjetničke djelatnosti Zorana Pavelića a time je i njegovo mjesto na suvremenoj umjetničkoj sceni bilo teško odrediti. Ponavljam, do sada, jer je pod jedan živi umjetnički opus, opus u nastajanju, podvučena crta: Ružica Šimunović okupila ga je i analizirala u knjizi naslovljenoj *Zoran Pavelić Politički govor je suprematizam*, objavljenoj koncem 2012.

→ *Politički govor je suprematizam, umjetnička intervencija Z. Pavelića na zgradi Doma HDLU, Zagreb, 1999.*

godine, a predstavljenoj 19. travnja 2013. u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu.

Knjiga *Zoran Pavelić_Politički govor je suprematizam* odlično odgovara Pavelićevim postupcima u umjetničkom stvaralaštvu: i sama je subverzivna u odnosu na očekivanja od izdanja toga tipa. Prvo, izgledom i opremom ne boluje od monografske raskoši, jer je dimenzijama, opsegom i prijelomom ponuđena na čitanje i proučavanje, a ne za puko listanje. Utisak raskoši umanjen je naslovnicom koja je crno-bijela: na zrnato rastvorenoj fotografiji Zoran Pavelić je okrenut leđima gledatelju i naslanja se na zid poput djeteta koje se srami pogleda neznanaca (*Kazna*, 1998.), no u nutрини nalazimo brojne – više stotina – reproduciranih crno-bijelih i fotografija u boji kojima su dokumentirani raznovrsni umjetnički radovi (performansi, instalacije, akcije). Njihova je veličina prilagođena očitoj želji da zadovolje dvostruku potrebu: da pruže informaciju o radu, ali i da ostanu u funkciji teksta te da ni u kojem trenutku ne naruše tu ravnotežu. Hrvatski i engleski tekst (prijevod Une Bauer) teku usporedo, a reprodukcije – s dvojezičnim legendama

– slijede ih tako da osim vizualne obavijesti ujedno poravnavaju njihove različite duljine i potrebe oblikovanja stranicā. U tom je smislu pohvalno rješenje Borisa Greinera koji potpisuje grafičko oblikovanje, kao i napor Borisa Cvjetanovića da reproducirane fotografije – bez obzira na to što ne dominiraju veličinom – visokovrijedno podupiru tekst. Tu dolazimo do druge značajke knjige, a to je studiozna i filigranski strpljiva analiza Ružice Šimunović koja je u rastresitom opusu Zorana Pavelića prepoznala nekoliko dominantnih pozicija s kojih on kreće u umjetničku pustolovinu, proučila njegov opus vrlo pomno i potom započela vlastitu “raspravu s umjetnikom”, odnosno studiju o tome što njegova djela znače u odnosu na tradiciju, što na suvremenoj umjetničkoj sceni, a što povezuje pojedina djela unutar opusa Zorana Pavelića. Autorica monografije *Zoran Pavelić_Politički govor je suprematizam* upozorava na to da se umjetnik određenim temama (pa tako i vlastitim radovima) vraća godinama, ne napuštajući ih dok god postoji mogućnosti razgovora, dijaloga i problemskih okršaja, pa neuobičajen broj djelā ima isti naziv ili je isti rad protegnut na

višegodišnje razdoblje. Stoga je njegov opus organizirala tematski, poštujući kronologiju radova tek do one mjere do koje oni ulaze u sadržajno ili nekom posebnom taktikom u zajednički okvir.

Slijedeći poglavlja otkrivamo problem-ske skupine u koje Pavelićev opus – prepun pastiša i paralakse – ipak koagulira. Prvo poglavlje *Politički govor je suprematizam* naglašava onu dimenziju koja povezuje – često željom a katkada tek slučajem koji dobiva neočekivano značenje – političku prtljagu i umjetničku stvarnost. U drugom poglavlju *Povijest i umjetnost* Ružica Šimunović raspleće umjetnikov zamršeni odnos prema institucijama i onim umjetničkim pojavama koje on doživljava i ističe kao važne, a čije je značenje izgubljeno negdje u komunikaciji između umjetnika, kustosa i likovne kritike u vrijeme velikih tranzicija 1990-tih u Europi i Domovinskoga rata u Hrvatskoj. U trećem poglavlju naslovljenom *Trauma i kazna* autorica razmatra odnos umjetnika i zavičaja (Baranje), umjetnika i vlastite tjelesne traume te značenje prve izložbe naslovljene *Prva posljednja izložba*. U četvrtom poglavlju *Aproprijacija kao kritička adoracija – Zastave* autorica razmatra skupinu radova okupljenih oko motiva zastave (hrvatske, europskih, zamišljenih i izmišljenih zastava), posve različitih s obzirom na kontekst i značenje. Svako je Ružica Šimunović pomno razložila s obzirom na prostorne koordinate (ako se radi o performansu ili instalaciji namijenjenoj za određeno mjesto) i s obzirom na druga umjetnikova djela i na reference za kojima u tim radovima poseže. O skupini okupljenoj u poglavlju *Glas – Jeka* autorica naglašava drugu dimenziju, vrijeme, a u poglavlju *Dom je gdje je umjetnost* analizira dva niza performansa naslovljenih *Glas umjetnika i Prozivka*, ali i povratak umjetnika na “mjesto zločina”, u Baranju u kojoj s rodne “čeke” izvikuje imena svih živih bića koja ondje obitavaju ili umjetnike – poput Toma Gotovca i Ivana Kožarića – dovodi na BUK (Baranjska umjetnička kolonija). U zaključnom poglavlju *Glas i oko umjetnosti* Ružica Šimunović rastvara Pavelićeve kodirane poruke koje bi bez

povijesno-umjetničke pratnje i kritičarske potpore teško razbio i najvještiji kriptograf.

Ono što zadivljuje u ovoj studiji su strpljivost i povjerenje između povjesničarke umjetnosti i umjetnika da približe čitatelju slojevitost i tako malih zahvata kao što je ponavljanje subverzivne geste Gorana Trbuljaka iz 1969. godine (*Kroz rupe na vratima Galerije moderne umjetnosti pokazivao sam povremene prst bez znanja uprave galerije*) i geg-akcije, kako ju naziva autorica, Zorana Pavelića koji ponavlja Trbuljakovu subverziju u performansu *Pokazivanju prsta* (2005.) i tako upre prstom u dirljivo i slavno razdoblje hrvatske umjetnosti, poput putokaza. Padaju mi na pamet duge rasprave o smrtonosnom utjecaju tržišta na umjetnost, o moći kustosa, o profitu i umjetnosti, o tromosti institucija i nemoći umjetnika, a čini mi se da sve dok ima umjetnika koji guraju prst kroz rupe u bilo-kojim-vratima i povjesničara umjetnosti koji razumiju veličajnost te geste, *no frks* za umjetnost.

Na kraju knjige popisani su i kataloški opisani radovi u izboru Zorana Pavelića od 1995. godine, kada je začet niz *Relacije – fotografije* s detaljem krajolika na kojem upozorava na anagrafske podudarnosti (primjerice, Joseph Beuys i Ivan Kožarić rođeni su iste, 1921. godine, u manje od mjesec dana razlike) do intervencije na fotografiji *Slobodna umjetnost* na velikom plakatu snimljenom kroz okno autobusa u Cisti Provo 2011. godine. Slijede popisi izložaba, nagrada i literature o umjetniku.

Zatvarajući knjigu Ružice Šimunović *Zoran Pavelić Politički govor je suprematizam* na poleđini nas otpraća crno-bijela reprodukcija fotografije s valjkom Meštrovićeva paviljona (džamije, Muzeja revolucije i drugih njegovih imena do Doma Hrvatskoga društva likovnih umjetnika) na kome je široko rastegnut natpis: “Politički govor je suprematizam”, to jest intervencija Zorana Pavelića iz 1999. godine. I opet smo na početku. Kraj upućuje na naslov i naslovnicu, na početno poglavlje i prvu rečenicu, baš kao da smo te 1999. godine obišli krug oko HDLU-a i prvi put pročitali cjelovit Pavelićev rad. x